

говорили, що в майбутньому її можна буде вивчати засобами природничих наук. Ми звикаємо, зазначав П. Юркевич розглядати душу як машину, що зводиться й настроюється у цілковитій відповідності до тих поштовхів і вражень, які надходять на неї з боку зовнішнього світу. Ми хотіли б визначити непідвладну нашому погляду сутність душі (яка призначена до розвитку не тільки у часі, але й у вічності) через тім її стани, які є відображенням зовнішнього світу. П. Юркевич не погоджувався з позицією механістичного раціоналізму, згідно з яким у подальшому розвитку нашого пізнання про душу ми будемо в змозі визначити її рухи й зміни з тією самою математичною точністю, з якою нині визначаємо рухи парової машини, так що керування станами й рухами душі стане для нас так само легким і правильно розрахованим, як керування паровою машиною. Мислитель вважав, що людина не є машиною, вухомленою якимось моральним механізмом і байдужою до того, що виробляється внаслідок цього руху. П. Юркевич був глибоко переконаний у тому, що в основі будь-якого предмету, всіх явищ світу перебуває ідея, або Бог.

Станіслав Сандрачук

Львівський національний медичний університет
ім. Данила Галицького,
м. Львів

АЛЬБЕР КАМЮ: ” БЕЗГЛУЗДИЙ СВІТ” ДОСТОЄВСЬКОГО

У даних тезах пропонуються до розгляду стислі відповіді на три послідовні запитання: Чому наріжною проблемою філософії Камю вважав самогубство? Чому для її аналізу послугувався жанром роману, а не філософського трактату? Чому з великої низки найвидатніших художніх творів обрав для цього саме романи Ф.М. Достоевського? Камю з достатньою повагою ставився до емпіричного пізнання та методів науки. Він зазначав, що світ цілковито надається осягненню, вчені повсякчас простують від однієї теоретичної моделі до іншої, більш досконалої. Але це завжди тільки гіпотетична конструкція людського глузду. Не існує кінцевого, остаточного сенсу. Світ не кришталеву про-зорий для нашого розуму, що не спроможний надати відповіді на самі суттєві наші питання. Виміри простору і часу, побудови атому, структу-ра галактики вкрай важливі для природничих наук, жодним чином не сприяють усвідомленню

людського буття. Не надає їх також попередня історія філософської науки. Запропоновані нею відповіді уявляють собою швидше акти віри, а не раціональні докази.

У відповідності до канонів екзистенціалізму, Камю висловлював упевненість, що найважливіші істини стосовно самого себе і світу людини з'ясовують не шляхом наукового пізнання, або філософських спекуляцій, а засобами відчуття, які наче висвітлюють її існування, "буття – у – світі". Засадничим для Камю є породжене нудьгою відчуття безглуздя, що перекреслює значимість усіх інших переживань. Саме тому, на його переконання: "Є лише одна по-справжньому філософська проблема – проблема самогубства. Вирішити, чи варте життя того, щоб його прожити, це означає відповісти на фундаментальне питання філософії. Все інше – чи має світ три виміри, чи керується розум дев'ятьма або дванадцятьма категоріями – другорядне". Відповідь на це запитання Камю вважає найбільш доцільним віднайти за допомогою жанру роману. Усі найбільш відомі французькі філософи – екзистенціалісти були водночас видатними письменниками, драматургами, публіцистами. Камю відзначили Нобелівською премією саме у галузі літератури. Роман, на його погляд, – це спроба «інтелектуалізації мистецтва», що відображає увесь Всесвіт." Якщо хочеш стати філософом – пиши романи". Спільність мислення їх авторів – не розмірковування, а образи. Твір для них – не початок і закінчення усього, а результат часто – густо невимовної філософії, її ілюстрація і віденець. Роман є підтвердженням старого вислову: думка віддаляє від життя, коли її мало, і наближує до нього, коли її багато.

Роману властива двозначність, що споріднює його з деякими філософськими вченнями. За спостереженнями Камю, не всі з тих, хто працює на письменницькій ниві заслуговують на визнання." Майже всі ми вважаємо себе здатними мислити, і, дійсно, всі ми, гірше – ліпше, але мислимо. І, навпаки, тільки поодинокі можуть уявити себе поетами, або творцями. Але починаючи від цього моменту, як виявилась перевага думки над стилем, написання романів стало справою натовпу". У претензійності графоманів Камю вбачає певний сенс: "Це, щоб там не говорити, не так вже і кепсько. Справжніх романістів це мотивує бути більш вимогливим до себе. А тим, хто обирає легкі шляхи, не випадає пережити самих себе". Непересічність художнього світоглядання Ф.М. Достоевським привернула увагу Камю ще у студентські роки. Як до філософа, він ставився до автора «Злочину і покарання» не менш шанобливо, ніж до К'єркегора, Ніцше, Ясперса. Як романіста – сприймав за постать рівну Бальзаку,

Кафці, Стендалю. У кінці 30-х років, у складі театральної трупи «Екіп», він не тільки зрежисерував виставу «Брати Карамазови», але й зіграв у ній головну роль. Досить стримано оцінюючи власну акторську майстерність, був задоволений, що свого героя – Івана, пізнав досконало.

У 50-х роках Камю інсценізував «Бісів». Тема самогубства, вважав Камю, була для Достоевського темою безглуздя. В його романах стверджується логіка, що торує шлях до смерті, екзальтація, «жахлива» воля, царська слава, що стала людською. За оцінкою Камю:”У романах Достоевського питання порушуються з такою силою, що припустимими виявляються тільки остаточні рішення. Якби Достоевський вдовільнився дослідженням цього питання, він був би філософом. Але він демонструє наслідки цих інтелектуальних забав для людського життя, на те він і художник. З цих наслідків він обирає найрадикальніший, який у “Щоденнику письменника“ названо логічним самогубством. Камю важко було навіть збагнути, що Достоевському вистачило одного роману, щоб перетворити “страждання усього життя у радісну впевненість“. Разом з тим Камю збентежений: постріл у Кириллова люди не зрозуміли, світ продовжував перебувати у ошуканстві та сліпих надіях. Сам Достоевський детермінізм кінцевого поррахунку з життям пояснював наступним чином:” Без переконаності у власному безсмерті зв’язки людини із землею пориваються, стають тоншими, гнилішими, а втрата вищого сенсу життя (що відчувається бодай у вигляді неусвідомленої нудьги) призводить до самогубства”.

Не всі з критиків творчості Ф.М. Достоевського поділяють думки та аргументацію Камю. Філософ А.Руткевич звертає увагу на низку фактичних помилок. Їх наявність він пояснює бажанням Камю зарахувати Достоевського до лав філософів і письменників – «абсурдистів», з тією різницею, що Достоевський непослідовний, здійснює релігійний «стрибок» у результаті метафізичного «заколоту». Звідси і бажання Камю ототожнити погляди Достоевського з поглядами таких його героїв, як Кирилов та Іван Карамазов.

Камю також стверджує, що Кирилов не божевільний, інакше довелось би припустити, що і Достоевський був божевільним. Для Камю схоже припущення – нонсенс. Те, що позитивні розділи роману ”Брати Карамазови” написані за три місяці, а самі «богохульні» – за три тижні, Камю пояснює періодом екзальтації письменника. Але ось що у «Політиці – привілеї для всіх» пише Є.Свтушенко:” Були припущення, що проникливе бачення Достоевським темних закутків і проваль людської психології пояснювалось його епілептичними нападами, які, мов блискавка у громовицю, на мить висвітлювали йому потаємні куточки свідомості і підсвідомості. А, можливо,

було навпаки – його проникливе бачення відкривало йому інколи такі жахливі таємниці, що це призводило його до нападів».

І наостанок: Камю оминув увагою одну значну обставину: Достоевський був не європейським, а російським екзистенціалістом. Н.Бердяєв, пояснюючи різницю між цими поняттями у «Самопізнанні», зазначає: «...для мене екзистенціальна філософія була тільки вираженням моєї людяності, людяності, що отримала метафізичне значення. Цим я відрізняюся від Гайдеггера, Ястперса та інших...». Сутність істини для російського богонаправленого екзистенціалізму, наголошує Л.Шестов, полягає у творчості: «...людина повинна стати Богом, тобто творити з нічого». А.Вознесенський у збірці «Аксиомасамойска» вказує ще на один аспект поняття: «Думаю, що есенінські «блюзнірства» («я на ці ікони плював» та інші рядки, ще різкіші) звучать для Бога більш догідливо ніж пісне чистописання. Ці відносини поета з Богом – вони не для неутаємничених».

Людмила Лобик

Прикарпатський університет ім. М.С. Грушевського МАУП,
м. Львів

ФІЛОСОФСЬКІ ВІДПОВІДІ НА ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТІ І БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ

В Україні, як і в усьому світі, зростає вплив глобалізації, в тому числі і на освітньо-виховну сферу. Кардинальність змін в освіті фіксується як «парадигмально-освітня революція». У зв'язку з цим актуальним постає філософське осмислення такого потужного явища в ділянці освіти, яким є Болонський процес. В системі вищої освіти Болонський процес виступає наслідком і формою глобалізації, і Україна, як і всі країни, залучені у цей процес, вимушена трансформувати політику освітніх національних систем у напрямі підвищення конкурентноздатності. Болонський процес, будучи відповіддю викликам глобалізації, водночас породжує тенденції, спрямовані проти його впровадження. Означене протиріччя в даний момент значною мірою впливає на розвиток вищої освіти в Україні.

Болонський процес спрямований на формування єдиного відкритого європейського простору у сфері освіти, впровадження кредитних технологій на базі європейської системи трансферу кредитів, стимулювання мобільності